

ІЄРОФАНІЯ ПОДІЛЬСЬКОГО ДУХОВНОГО ФЕНОМЕНУ НА ПОЛІССІ

У сьогоднішніх дискусіях про можливість / неможливість поєднання інтелектуальності й інтелігентності, про моральність і життєспроможність інтелігенції українські літературознавці актуалізували вислів німецького письменника Генріха Стефенса «аристократія духу» – про людей, які об'єктивно належать до еліти суспільства за своїми високими інтелектуальними й моральними якостями.

Але глобальні вектори гуманітаристики в постмодерній свідомості роз'їдаються дискурсивною реальністю. Псевдоінтелектуальне постмодерне суспільство, захлинаючись у надмірі недиференційованої інформації, відмахуючись від життя віялом соціальних ролей і симуляцією розуміння, є найпоживнішим середовищем трикстера. Для тотальної трикстерії, з її претензією на самобутність і славу забудькуцїнухочбітамщо, «аристократія духу» становить загрозу, бо розщеплює її владу, бо пістряво-неоновим вербальним брязкальцям і мільярдо-гігабайтам протиставляє цілісний абсолют індивідуального духу, що не потребує донорства натовпу й пересадки нухочпівкопійки влади.

Найбільшою таємницею лишається: як у цій «царській водці» мінливості й товарності аристократи духу зберігають цілісність, ба більше – здатність творити навколо себе високоякісний життєвий простір.

Як одночасно поєднувати догляд за старенькою мамою, яка живе поруч, і за онуками, які проживають в іншій країні, з активною викладацькою діяльністю, науковою роботою літературознавця, організацією мистецьких і наукових заходів, упорядкуванням і редагуванням мистецьких альбомів, колекціонуванням живопису й творів народного мистецтва, постійною підтримкою (психологічною, організаційною, фізичною і матеріальною) мистецьки обдарованих, постійним діалогом із літературознавчими й мистецтвознавчими колами, письменниками, художниками?

Як устигати розділити захоплення чоловіка – Анатолія Шевчука, творця Незалежного центру мистецтвознавчих та етнографічних досліджень Житомирського Полісся, написати разом із ним або окремо ряд наукових публікацій із етнографії та народознавства, організувати виставки й відгуки в ЗМІ, але й продовжувати власну літературознавчу й краєзнавчу роботу,

започатковану ще 1987 року захистом дисертації, на яку нещодавно встановлено найбільшу кількість покликань? Продовжувати динамічне самовдосконалення в основних літературознавчих курсах («Українська література кінця XIX – початку XX століття») і в спецкурсах і спецсемінарах («Явище мистецького синтезу в українській літературі», «Українська література у світовому контексті: проблема національної іманентності»), а водночас – вшанувати пам'ять чоловіка, завершивши його грандіозний проект до Євро-2012 «Зозулиця» та відредагувавши й видавши його книгу «Рідне мистецтво».

Зберігати притомність духу – це при такому навантаженні помічати в ніби наскрізь відомих літературознавчих проблемах нові грані, віднаходити нові кути зору, встигати доглибинно осмислювати й подавати студентам у вигляді чітко сформульованої цілісної концепції, відкритої для творчого діалогу, підкреслювати повсюдно красу й життєнаповненість. Якщо організувати спецкурс – то освоювати науково мистецькі паралелі Тичина-Чюрльоніс (стаття «Світ як велична симфонія (П. Тичина – М. Чюрльоніс)», явище мистецького синтезу («Явище мистецького синтезу як вияв модерністського дискурсу»).

Творити високоякісний життєвий простір – це відкрити світові дивовижного митця Олексія Макаренка, аристократа духу, який паралізований, у малогабаритній хрущовці породжував неймовірні художні дива. Грандіозна робота з перетворення його картин у високоякісні світліни, відшукування спонсорів і видавців, здатних поліграфічно передати кольоровий чар, самостійне освоєння нових комп'ютерних програм, щоб укласти художній альбом (Шевчук Аналолій М., Чайковська Ванда. Олексій Макаренко. Книга-альбом. – К. : Вид. центр «Софія-А», 2006. – 280 с.), мистецтвознавчий супровід репродукцій і залучення творів Макаренка до свого наукового дискурсу як ілюстратора Шевченка й Лесі Українки («Поетичне слово Тараса Шевченка в асоціативному живописі Олексія Макаренка»), зрештою, багаторічна родинна дружба Чайковської-Шевчуків із Макаренками, що включала не лише свята інтелектуально-мистецького спілкування, але й допомогу в суто буденних матеріальних проблемах.

Чи не закономірно, що донька, Ярослава Шевчук, виріши в такій родині, захистила кандидатську дисертацію європейського масштабу (Шевчук Я. Номо exsarrans: Герой сучасної польської та

української «молодої» прози : монографія. – Житомир: ЖДУ, 2012. – 350 с.), але й виховує разом із чоловіком трьох дітей?

Чи не закономірно, що зять, Андрій Савенець, – кандидат філологічних наук (Савенець А. Поезія у перекладі: «українська» Шимборська : монографія. – Люблін – Житомир : Полісся, 2006. – 366 с.), викладач, письменник і перекладач, а разом, усією родиною, Андрій, Ярослава й діти – один із яскравих і динамічних центрів українського громадського життя в Польщі?

Забгато переліків? Цілісність аристократів духу також розщеплена? Ні. У цьому і є таємниця, яку не зіскануєш і не розтиражувеш... до неї можна бути причетним.

Цілісність аристократичного духу Ванди Тадешівни Чайковської забезпечується не кількістю виконаних інтелектуальних або духовних робіт, ретельно внесених у список особистих досягнень у золотій рамці, щоб при нагоді блиснути, закрити рота недоброзичливцям, компенсувати якісь мікрокосмічні негаразди або підбити баланс і виставити суспільству багатонулевий рахунок (А є чим: від золотої медалі в школі, диплома з відзнакою Національного університету імені Т. Г. Шевченка до опонування на захиста дисертацій, до сотні публікацій, серед яких близько десятка навчальних посібників). І навіть не якістю створених чи заповнених клітинок культурного простору. І навіть не особистими досягненнями в спортивній гімнастиці чи гірськолижному спорті, якими, що ж, в останні роки довелося пожертвувати заради інших. І навіть не вродою і витонченою жіночою вабливістю. І навіть не в здатності гуртувати й помножувати навколо себе інтелектуально-мистецьку сферу. Цілісність індивідуального абсолюту Ванди Чайковської – у неймовірно ретельному, прагматичному й працемісткому, неймовірно делікатному творенні-утвердженні чистоти людських стосунків, любові й добра.

Сніжана Чернюк,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
новітньої української літератури та соціальних комунікацій